

Warszawa, dnia 27 lutego 2015 roku

Do

Trybunału Konstytucyjnego
Rzeczypospolitej Polskiej

Al. J. Ch. Szucha 12 A
00-918 Warszawa

ODPIS

Skarżący:

1/ H T
2/ J T

obaj reprezentowani przez pełnomocników *adwokata Józefa FORYSTKA* oraz *radcę prawnego Tomasza PIGIELA* z kancelarii FORYTEK & PARTNERZY Adwokaci i Radcowie Prawni z siedzibą w Krakowie, z tym że J T na podstawie pełnomocnictwa substytucyjnego udzielonego przez H T

adres do doręczeń:

ul. Grzybowska 12/14, lok. 1-B
00-132 Warszawa

SKARGA KONSTYTUCYJNA

dot. naruszenia konstytucyjnych praw dziedziczenia i własności

Działając na podstawie art. 79 ust. 1 w związku z art. 188 pkt 5 i art. 191 ust. 1 pkt 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) oraz z art. 2 ust. 1 pkt 4 oraz art. 46 ust.1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. Nr 102, poz. 643 ze zm.), w imieniu skarżących H T oraz J T, przedkładając w załączeniu ciąg pełnomocnictw,

wnoszę o stwierdzenie, że

Partnerzy:

Józef Forystek - adwokat
Marek Forystek - adwokat
Łukasz Wołk - adwokat
Marek Natęcz - radca prawny

www.forystek.pl
e-mail: kancelaria@forystek.pl

ul. Grzegorzewska 21, 31-532 Kraków
tel. +48 12 62 80 400 lub 12 62 80 401
fax: +48 12 62 80 499

bud. PASAŻ SASKI, I piętro
ul. Grzybowska 12/14, 00-132 Warszawa
tel. +48 22 890 96 30, fax +48 22 890 96 31

- 1/ artykuł 3 ust. 2 ustawy z dnia 8 lipca 2005 roku o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z dnia 6 września 2005r. Nr 169, poz. 1418. z późn. zm.),
- 2/ artykuł 2 pkt 2 ustawy z dnia 8 lipca 2005 roku o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z dnia 6 września 2005r. Nr 169, poz. 1418. z późn. zm.),

w zakresie w jakim ograniczają możliwość uzyskania prawa do rekompensaty jedynie do spadkobierców właściciela nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami RP – posiadających obywatelstwo polskie i nie pozwalają na uzyskanie prawa do rekompensaty przez innych spadkobierców właściciela nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami RP nieposiadających obywatelstwa polskiego,

są sprzeczne z:

1. art. 21 ust. 1 i 2 Konstytucji RP w zw. z art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP w zakresie w jakim naruszają ochronę prawną prawa własności i prawa dziedziczenia osób będących spadkobiercami właściciela pozostawionych nieruchomości oraz w zakresie w jakim wprowadzają one zmianę zasad w dziedziczenia, nieprzewidzianą w kodeksie cywilnym, jak również w zakresie w jakim pozbawiają spadkobierców nieposiadających obywatelstwa polskiego prawa do rekompensaty, co stanowi *de facto* formę wyłączenia (*uprawnień majątkowych wchodzących w skład masy spadkowej* – art. 4 ust. 16 ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn) bez przyznania słusznego odszkodowania;
2. art. 32 ust.1 i 2 Konstytucji RP w zw. z art. 21 ust. 1 i 2 oraz art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP w zakresie w jakim prowadzi do nieuzasadnionej nierówności podmiotów wobec prawa charakteryzujących się tą samą cechą – „byciem spadkobiercą” i zawężeniem użytego w tym przepisie pojęcia „spadkobierca” jedynie do osób posiadających obywatelstwo polskie; uzależnienie bowiem prawa dziedziczenia od faktu posiadania obywatelstwa polskiego nie może być uznane za spełniające warunek równej dla wszystkich ochrony prawnej;
3. art. 31 ust.3 Konstytucji RP w zw. z art. 21 ust. 1 i 2 i art. 64 ust. 1, 2 i 3 Konstytucji RP w zakresie w jakim ogranicza możliwość korzystania przez osoby będące spadkobiercami właściciela nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami RP z konstytucyjnych

wolności i praw, to jest w szczególności z prawa własności i prawa dziedziczenia, w taki sposób, że ograniczenia te naruszają istotę prawa własności i dziedziczenia;

4. **art. 2 Konstytucji RP** w zakresie w jakim uzależniają nabycie przez spadkobierców właściciela nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami RP prawa do rekompensaty, od posiadania przez spadkobiercę przymiotu obywatelstwa polskiego i wykluczenie z tego kręgu „spadkobierców - osób nieposiadających obywatelstwa polskiego”, co stanowi naruszenie zasady zaufania obywateli do państwa i co do prawa także, poprzez takie sformułowanie zaskarżonych przepisów które narusza zasadę rzetelnej legislacji i jasności prawa.

I. UWAGI WSTĘPNE

- 1.1 Skarżący wiążą naruszenie przysługujących im wolności i praw konstytucyjnych z wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia listopada 2014 roku, sygn. akt Wyrok ten jest prawomocny, albowiem nie przysługują od niego środki odwoławcze. W konsekwencji, w sprawie skarżących doszło do „wyczerpania drogi prawnej” w rozumieniu art. 46 ust. 1 ustawy o TK. Wyżej wymieniony prawomocny wyrok został doręczony pełnomocnikowi skarżących w dniu 01 grudnia 2014 r., a zatem skarga konstytucyjna została wniesiona w terminie, o którym mowa w art. 46 ust. 1 ustawy o TK.
- 1.2 Wskazane w *petitum* skargi konstytucyjnej przepisy stanowiły podstawę prawną prawomocnego wyroku w sprawie skarżących w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz art. 47 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK. Zgodnie z orzecznictwem TK, „podstawa rozstrzygnięcia obejmuje całokształt przepisów prawa (norm) stosowanych przez organ władzy publicznej w celu wydania aktu stosowania prawa” (wyrok TK z dnia 24 października 2007 r., sygn. akt SK 7/06).
- 1.3 W uzasadnieniu postanowienia z dnia 6 lutego 2001 r., sygn. akt Ts 139/00, Trybunał wyjaśnił: „O tym, że zaskarżony akt normatywny był w znaczeniu konstytucyjnym podstawą ostatecznego orzeczenia można generalnie mówić wtedy, gdy owo rozstrzygnięcie – przy tym samym przedmiocie i zakresie sprawy – byłoby lub mogłoby być inne w przypadku nieobowiązania normy prawnej o treści kwestionowanej przez skarżącego”. Podstawą rozstrzygnięcia jest więc przepis, który „determinuje w

- 1.5 Naczelny Sąd Administracyjny rozpoznający niniejszą sprawę **nie podzielił również stanowiska wyrażonego przez Helsińską Fundację Praw Człowieka („HFPC”)**, która w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym zajęła swój pogląd w złożonej opinii z dnia 18 grudnia 2011 roku. HFPC zakwestionowała w niej zgodność art. 3 ust. 2 w zw. z art. 2 pkt 2 ustawy zabużańskiej z Konstytucją RP, w tym z zasadą równości w zakresie prawa dziedziczenia.
- 1.6 Należy zauważyć, że właściwy kierunek wykładni przepisów zabużańskich Trybunał Konstytucyjny wskazał jeszcze w wyroku z dnia 15 grudnia 2004 roku (sygn. akt: K 2/04), w którym uznał, że art. 2 ust.1 pkt 3 dawnej ustawy zabużańskiej (zamieszkiwanie na stałe w Polsce co najmniej od wejścia ustawy w życie jako warunek prawa zaliczenia) jest niezgodny z art. 2, art. 31 ust.3, art. 32 oraz art. 64 ust 1 i 2 Konstytucji.
- 1.7 Trybunał Konstytucyjny w przywołanym wyroku z dnia 15 grudnia 2004 roku (sygn. akt: K 2/04) stwierdził m.in., że:
„Kwestionowany wymóg oznacza uzależnienie przyznania prawa zaliczenia od okoliczności dość arbitralnie określonej i przypadkowej, jaką jest zamieszkiwanie na stałe w Polsce od 30 stycznia 2004 roku, pozostaje warunkiem wprowadzonym dowolnie i bez dostatecznego uzasadnienia merytorycznego. Jest on sprzeczny z art.31 ust.3 Konstytucji (wobec ograniczenia praw z przyczyn nie wskazanych w tym przepisie), art. 32 (ze względu na nierówne traktowanie potencjalnych uprawnionych, zamieszkałych na stałe w Polsce i poza terytorium Polski) i z art. 64 ust.2 (ze względu na zbyt daleko idące zróżnicowanie ochrony prawa majątkowego wskazanych tu obu kategorii osób.”
- 1.8 Podobne stanowisko należy zająć ustosunkowując się do „arbitralnie określonego i przypadkowego” wymogu posiadania przez „spadkobiercę” - podmiot ubiegający się o przyznanie mu prawa do rekompensaty oraz podmiot, który nie ubiega się o rekompensatę, a jedynie dokonuje „wskazania” innego podmiotu ubiegającego się o rekompensatę– posiadania przymiotu obywatelstwa polskiego.

mogących się ubiegać o potwierdzenie prawa do rekompensaty lub dokonywać „wskazania” innego spadkobiercy ubiegającego się o rekompensatę.

2.9 Skarżący z dnia listopada 2010 roku wnieśli do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W skargę na ww. decyzję Ministra Skarbu Państwa podnosząc min. zarzuty naruszenia art. 2 ust. 2 w zw. z art. 3 ust. 2 ustawy zabużańskiej w zw. z art. 64 ust. 2 w zw. z art. 21 ust. 1 oraz art. 32 ust. 2 Konstytucji poprzez błędne przyjęcie, że konstrukcja zabużańskiej do kręgu podmiotów uprawnionych do uzyskania prawa do rekompensaty oraz uprawnionych do „wskazania” innego spadkobiercy, jako ubiegającego się o rekompensatę zalicza wyłącznie osoby – spadkobierców dawnego właściciela - posiadające obywatelstwo polskie,

Wyrokiem z dnia czerwca 2011 roku - w punkcie 3 sentencji - WSA w W oddalił skargę skarżących na decyzję Ministra Skarbu Państwa w zakresie utrzymania decyzji Wojewody w punkcie 5, tj. w części dotyczącej odmowy potwierdzenia prawa do rekompensaty za udział w spadku po dawnej właścicielce J T wynoszący

2.10 Na w/w wyrok WSA w W z dnia czerwca 2011 roku skarżący wnieśli skargę kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego zaskarżając go w punkcie 3 sentencji, tj. w części dotyczącej oddalenia skargi skarżących na decyzję utrzymującą odmowę przyznania prawa do rekompensaty za udział w spadku po dawnej właścicielce J T wynoszący Skarżący podnieśli m.in. następujące zarzuty:

- **naruszenie art. 3 ust. 2 w zw. z art. 2 pkt 2 ustawy zabużańskiej w zw. z art. 64 ust. 2 Konstytucji RP w zw. z art. 21 ust. 1 oraz art. 32 ust. 2 Konstytucji poprzez błędne przyjęcie, że konstrukcja ustawy zabużańskiej do kręgu podmiotów uprawnionych do uzyskania prawa do rekompensaty zalicza wyłącznie spadkobierców byłych właścicieli, których wskazali wyłącznie inni spadkobiercy („osoby wskazujące”) legitymujący się w chwili składania takiego oświadczenia o wskazaniu – obywatelstwem polskim, o czym według stanowiska zawartego w zaskarżonym wyroku przesądzać ma treść art. 2 pkt 2 oraz art. 3 ust. 2 ustawy zabużańskiej, podczas gdy stanowisko to jest całkowicie nieprawidłowe z uwagi na to, że:**
 - (i) **z literalnego i gramatycznego brzmienia przepisów ustawy zabużańskiej (tj. w szczególności art. 2 oraz art. 3) nie wynika, aby rzeczywisty spadkobierca właściciela nieruchomości zabużańskiej, który nie posiada decyzji potwierdzającej obywatelstwo polskie na dzień złożenia oświadczenia o**

wskazaniu (jako tzw. „osoba wskazująca”) nie mógł wskazać osoby uprawnionej do uzyskania prawa do rekompensaty w osobie innego spadkobiercy – swego brata, posiadającego obywatelstwo polskie,

- (ii) ustawa zabużańska nie wyłącza od dziedziczenia osób nie mających potwierdzenia posiadania obywatelstwa polskiego - jak w niniejszej sprawie. Zresztą, gdyby taki zapis znalazł się wprost w tej ustawie byłby on rażąco sprzeczny z Konstytucją RP i obowiązującymi Polskę – międzynarodowymi paktami praw człowieka i obywatela oraz zobowiązaniami Polski wynikającymi z wejścia Polski do Unii Europejskiej – jako jawnie naruszający konstytucyjne zasady równości wobec prawa, ochrony prawa własności oraz ochrony prawa dziedziczenia oraz **zakazu dyskryminacji spadkobierców z powodu obywatelstwa,**

albowiem

dokonana przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w W **błędna wykładania art. 3 ust. 2 zd. 2 ustawy zabużańskiej w zw. art. 1037 § 1 kodeksu cywilnego („k.c.”), dzielająca tym samym błędne stanowisko organów administracji, sprowadzająca się w konsekwencji do stwierdzenia, że poprzez dokonanie wskazania osoba wskazująca traci tylko uprawnienie do rekompensaty, natomiast cały czas jest spadkobiercą w stosunku do majątku spadkodawcy, który ten posiadał w chwili śmierci, prowadziłaby do podziału masy spadkowej, w skład której wchodzi bez wątpienia uprawnienie do rekompensaty za tzw. „mienie zabużańskie”, a które to uprawnienie zostałyby wyodrębnione w sposób sprzeczny z obowiązującymi przepisami prawa spadkowego, zwłaszcza, że przepis art. 1037 § 1 k.c. stanowi wprost, iż „dział spadku może nastąpić bądź na mocy umowy (...), bądź na mocy orzeczenia sądu”, natomiast taki dział spadku po spadkobiercach skarżących nie był przeprowadzany.**

- (iii) ustawę zabużańską należy poddawać w procesie jej stosowania wykładni literalnej *in dubio pro libertate* (zob. wyrok NSA z 12.04.2006r, II GSK 23/06-Lex nr 209721) zgodnej z **zasadą proporcjonalności** (o której pisze Hubert Izdebski w artykule „Zasada proporcjonalności a władzą dyskrejonalną administracji publicznej w świetle polskiego orzecznictwa sądowego” w: **Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego** 1(28)/2010), a nie zawężającej wykładni celowościowej (mającej na celu maksymalne zawężenie kręgu podmiotów uprawnionych), gdyż przepisy tej ustawy są wystarczająco precyzyjne. Stanowisko to potwierdził Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 11 lipca 2008 roku (sygn. akt: I

OSK 1087/07) odnoszącym się bezpośrednio do przepisów ustawy zabużańskiej sąd ten stwierdził jednoznacznie, że przepisy te są oczywiste i jasne i z tego powodu sięgnięcie w ich przypadku do wykładni (ograniczającej krąg osób uprawnionych do rekompensaty - przy. JF) innej aniżeli gramatyczna jest nieuprawnione.

- (iv) Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 01 października 2009 roku (I OSK 182/09 – w załączeniu) uznał za naruszającą podstawowe zasady konstytucyjne (w szczególności art. 64 ust. 2 Konstytucji RP – konstytucyjna zasada ochrony „prawa dziedziczenia” i „prawa własności”) decyzję wojewody, który odmówił spadkobiercy prawa do uzyskania rekompensaty z uwagi na fakt braku obywatelstwa polskiego przez spadkobiercę wskazującego innego uprawnionego spadkobiercę posiadającego obywatelstwo polskie. Jak stwierdził NSA w uzasadnieniu do w/w wyroku: *„Nowa ustawa nie zawiera także żadnych ograniczeń co do wymogów jakim powinien odpowiadać spadkobierca”, a Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 29 maja 2007 roku (P 20/06), iż z konstytucyjnej zasady ochrony prawa dziedziczenia (art. 64 ust. 2 w zw. z art. 32 ust. 1) wynika nakaz równego traktowania spadkobierców w podobnych lub zbliżonych sytuacjach prawnych; wybór przez ustawodawcę określonego modelu dziedziczenia winien być konsekwentny, tzn. ustawodawca nie może tworzyć przepisów wyjątkowych, naruszających zasadę równej ochrony prawa dziedziczenia oraz zakazu dyskryminacji (art. 32 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji RP);*
- (v) Konstytucyjna regulacja dotycząca prawa dziedziczenia zawarta jest w przepisach art. 21 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2, których treść jednoznacznie wskazuje, że ustawodawca ściśle łączy „prawo dziedziczenia” z „prawem własności”. W zakresie ochrony własności i prawa dziedziczenia normą szczegółową jest art. 64 Konstytucji, który w ust. 2 stanowi o podmiotowej równości tej ochrony. Pojęcie „prawo dziedziczenia” należy rozumieć nie tylko jako sam fakt sukcesji, na podstawie testamentu lub ustawy, ale także jako **spoczywający na organach państwa obowiązek ochrony wszelkich praw związanych ze spadkiem** (zapis, zachowek) oraz obowiązek ustanowienia i zabezpieczenia odpowiednich procedur, mających na celu stwierdzenie nabycia spadku, ochronę spadkobiercy i jego praw spadkowych. Wskazane wyżej przepisy konstytucyjne ustanawiają **szeroko pojętą ochronę „prawa własności” i „prawa dziedziczenia”**, pozostawiając szczegółowe zasady dziedziczenia do uregulowania w ustawach zwykłych (Kodeks

cywilny - prawo spadkowe). Przepisy prawa spadkowego zawarte w Kodeksie Cywilnym, jak i Konstytucji RP jak najbardziej dopuszczają możliwość dziedziczenia przez osoby fizyczne bez względu na obecnie posiadane obywatelstwo – w związku z czym wyłączenie osób legitymujących się prawomocnym postanowieniem spadkowym z kręgu osób posiadających prawo do wskazania osób uprawnionych do uzyskania prawa do rekompensaty w oparciu o ustawę zabużańską - jedynie na podstawie niedopuszczalnej wykładni przepisów - uznać należy za rażąco sprzeczne z art. 3 ust. 2 Ustawy zabużańskiej oraz Konstytucją RP (zasadą równości wobec prawa – art. 32 ust. 1 i ust. 2 oraz zasadą ochrony prawa własności i prawa dziedziczenia – art. 64 ust. 2). W wyroku z dnia 29 maja 2007 roku Trybunał Konstytucyjny (P 20/06) analizował istotę konstytucyjnego prawa do dziedziczenia stwierdzając m.in., że na treść konstytucyjnego prawa do dziedziczenia składa się kilka podstawowych elementów tj.:

- 1) *„nakaz objęcia regulacją ustawową określonej sfery zagadnień powstających w związku ze śmiercią osoby fizycznej; ustawodawca musi przy tym ukształtować instytucje dziedziczenia zgodnie z założeniami konstytucyjnymi;*
- 2) *zakaz arbitralnego przejmowania przez państwo lub inne podmioty prawa publicznego własności osób zmarłych; prawo własności przysługujące osobie fizycznej nie może wygasnąć w chwili jej śmierci, ale winno trwać nadal, co zakłada jego przejście na inną osobę lub osoby; inaczej mówiąc, ustawodawca nie ma możliwości wprowadzenia "ukrytego" wywłaszczenia poprzez pozbawianie składników majątkowych osób zmarłych statusu własności prywatnej;*
- 3) *nakaz uwzględniania reguł dziedziczenia jako podstawowego czynnika rozstrzygającego o tym, komu mają w razie śmierci spadkodawcy przypaść przedmioty tworzące jego majątek;*
- 4) *nakaz równego traktowania spadkobierców w podobnych lub zbliżonych sytuacjach prawnych; wybór przez ustawodawcę określonego modelu dziedziczenia winien być konsekwentny, tzn. ustawodawca nie może tworzyć przepisów wyjątkowych, naruszających zasadę równej ochrony prawa dziedziczenia;*
- 5) *zakaz pozbawiania jakiegokolwiek kategorii osób zdolności dziedziczenia, czyli możliwości nabycia własności i innych praw majątkowych po śmierci osoby, której przysługiwały one za życia;*
- 6) *ochrona praw osób, które uzyskały status spadkobiercy po śmierci określonej osoby; Konstytucja chroni prawa nabyte w drodze dziedziczenia;*
- 7) *nakaz takiego ukształtowania regulacji prawnych, aby umożliwić spadkobiercy - określonego przez ustawodawcę - definitywne nabycie składników majątku spadkowego (zob. w szczególności wyroki: z 31 stycznia 2001 r., sygn. P 4/99 OTK ZU nr 1/2001, poz. 5; z 21 maja 2001 r., sygn. SK 15/00, OTK ZU nr 4/2001, poz. 85; z 25 listopada 2003 r., sygn. K 37/02 OTK ZU nr 9/A/2003, poz. 96; z 3 kwietnia 2006 r., sygn. SK 46/05 OTK ZU nr 4/A/2006, poz. 39).*

W innym wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 września 2007 r. (sygn. akt: **P 21/06**) podniesiono m.in., że: „Z art. 64 ust. 1 Konstytucji wynika również adresowany do ustawodawcy zakaz pozbawiania jakiejś kategorii osób zdolności dziedziczenia, czyli możliwości nabycia własności i innych praw majątkowych po śmierci osoby, której przysługiwały one za życia.”

- (vi) Interpretacja zastosowana przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w W , dzielająca pogląd organów administracji w niniejszej sprawie narusza w sposób jaskrawy **art. 32 ust. 2 Konstytucji (zakaz dyskryminacji) w zw. z art. 64 ust. 1 i ust. 2 oraz art. 21 ust. 1 Konstytucji** – czego kolejnym potwierdzeniem jest wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 stycznia 2001 roku (sygn. akt: P. 4/99), w którym to wyroku Trybunał uznał za niezgodne z Konstytucją szczególne przepisy o dziedziczeniu gospodarstw rolnych (poddające spadkobierców nieuprawnionemu różnicowaniu) z uwagi na ich sprzeczność z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 21 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji – wyrok ten dowodzi, że **ustawodawca nie może tworzyć przepisów wyjątkowych, naruszających zasadę równości**, z uwagi na to, że Konstytucja RP w art. 31 ust. 3 wyznaczyła ramy, których ustawodawca regulując problematykę poszczególnych dziedzin prawa, nie może przekroczyć bez narażenia się na zarzut naruszenia Ustawy Zasadniczej.

Tymczasem wadliwa wykładnia zastosowana w niniejszej sprawie przez WSA w W w ogóle nie uwzględnia wyrażonych przedłożonych postanowieniach spadkowych ustawowych reguł dziedziczenia prowadząc jednocześnie do „ukrytego wyłączenia.” W przywołanym wyżej wyroku Trybunału Konstytucyjnego stwierdził on także, że: „Konstytucyjna gwarancja prawa dziedziczenia ma przede wszystkim znaczenie "negatywne", tj. uzasadnia zakaz arbitralnego przejmowania przez państwo (inne podmioty prawa publicznego) własności osób zmarłych. Inaczej mówiąc, ustawodawca nie ma możliwości wprowadzenia "ukrytego" wyłączenia poprzez pozbawianie składników majątkowych osób zmarłych statusu własności prywatnej.

- (vii) Zasadność wskazanych wyżej twierdzeń potwierdzają dodatkowo przepisy „*Ustawy o gospodarce nieruchomościami*” (regulującej m.in. postępowanie w sprawie o zwrot wyłączonej nieruchomości (art. 136 ust. 3). Wniosek o zwrot nieruchomości mogą złożyć oprócz **byłego właściciela** również **jego spadkobiercy** ustaleny przez organ administracyjny na podstawie przedłożonych prawomocnych postanowień spadkowych. **Spadkobiercą takim może być**

zarówno osoba posiadająca polskie obywatelstwo, jak i osoba nieposiadająca polskiego obywatelstwa. Ustawodawca w żaden sposób nie różnicuje tu sytuacji tych podmiotów **przyznając im równe traktowanie** w zakresie zgłaszania roszczeń o zwrot wywłaszczonej nieruchomości. Jak stwierdził Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie (do sygn. akt: **II SA/Kr 1267/07**): „*O tym, kto faktycznie jest spadkobiercą wnioskodawcy rozstrzyga sąd cywilny w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku.*” Zarówno na gruncie przywołanej tutaj „*Ustawy o gospodarce nieruchomościami*” jak i na gruncie ustawy zabużańskiej dla ustalenia kręgu spadkobierców osoby uprawnionej (byłego właściciela przejętej przez państwo nieruchomości) winno się stosować polski kodeks cywilny z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Dz.U. nr 16, poz.93) – księga IV – spadki (art.922 – 1087).

- **art. 3 ust. 2 w zw. z art. 2 pkt 2** ustawy zabużańskiej poprzez jego błędną, rozszerzającą wykładnię *contra legem*, interpretując wyjątek od konstytucyjnej zasady równego traktowania wszystkich spadkobierców, w sposób rozszerzający ten wyjątek **także na osoby „wskazujące” (które nie ubiegają się o rekompensatę zabużańską)**, dzieląc tym samym błędne stanowisko organów administracji, że wymóg posiadania polskiego obywatelstwa odnosi się do wszystkich spadkobierców - zarówno do tych którym ma być przyznane prawo do rekompensaty (WSKAZANYM), jak i do tych, którzy wskazują komu spośród nich rekompensata ma przysługiwać (WSKAZUJĄCYM).

Naczelny Sąd Administracyjny rozpoznający niniejszą sprawę powziął wątpliwość, czy w sytuacji, w której skarżący J T , jest tak samo jak skarżący H T bezpośrednim spadkobiercą dawnej właścicielki mienia zabużańskiego, posiadającej obywatelstwo polskie, pozbawienie skarżącego uprawnienia do dochodzenia prawa do rekompensaty zabużańskiej tylko z tego powodu, że nie posiadania obywatelstwa polskiego jest zgodny z art. 18 Wersji Skonsolidowanej Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (publ. w Dz. Urz. UE C 115/47 z 9.5.2008) i z tej przyczyny wystąpił do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z pytaniem prejudycjalnym. Postanowieniem z dnia czerwca 2014 roku () Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej stwierdził, że jest niewłaściwy do udzielenia odpowiedzi na zadane mu pytanie.

Wyrokiem z dnia listopada 2014 roku Naczelny Sąd Administracyjny oddalił skargę kasacyjną skarżących. Sąd wskazał, że beneficjentem prawa do rekompensaty mogą być jedynie osoby posiadające obywatelstwo polskie, niezależnie czy dotyczy to

byłego właściciela czy jego spadkobiercy. Sąd zauważył, że ograniczenie uprawnień zabużańskich wyłącznie do osób posiadających przymiot obywatelstwa polskiego jest konsekwencją charakteru tych uprawnień i uwarunkowań historycznych w których powstały.

Nadto sąd wskazał, że w ocenie składu orzekającego w tej sprawie, prawo do rekompensaty nie wchodzi w skład spadku z uwagi na okoliczność, że prawo to ma charakter publicznoprawny. Sąd podkreślił, że wynikający z dziedziczenia tytuł prawny spadkobiercy właściciela nieruchomości pozostawionej poza obecnymi granicami RP, jest zatem konieczny do nabycia rekompensaty przewidzianej ustawą ale to nie fakt spadkobrania jest źródłem tego uprawnienia. Prawo to powstaje dopiero na mocy przepisów ustawy zabużańskiej.

Okoliczność ta zdaniem NSA dodatkowo dowodzi intencji ustawodawcy co do charakteru prawa do rekompensaty jako prawa związanego tylko z osobą uprawnionego (bo publicznoprawnego, a nie cywilnego).

- 2.11 W postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w roli *amicus curiae* brała udział **Helsińska Fundacja Praw Człowieka** („HFPC”) składając opinię, w której wyraziła pogląd zgodny z którym zgodność z Konstytucją RP oraz Europejską Konwencją Praw Człowieka przepisów ustawy zabużańskiej (art. 3 ust. 2 w zw. z art. 2pkt 2) w zakresie ograniczenia prawa do dziedziczenia osób nieposiadających obywatelstwa polskiego jest wysoce wątpliwa. HFPC podkreśliła, że ograniczenie takie nie znajduje żadnego obiektywnego uzasadnienia w interesie publicznym – tym bardziej takiego uzasadnienia nie ma także pozbawienie spadkobierców nieposiadających obywatelstwa polskiego możliwości „wskazania” uprawnionego do rekompensaty.

Ponadto zdaniem HFPC o ile wymóg obywatelstwa polskiego wobec samych właścicieli - Zabuzan jest zrozumiały i nie powinien budzić większych kontrowersji, albowiem już w samych „umowach republikańskich” prawo do rekompensaty przyznane jedynie obywatelom polskim, a rekompensata miała wobec Zabuzan spełniać funkcję pomocową, a nie odszkodowawczą, o tyle rozszerzenie wymogu posiadania obywatelstwa polskiego na spadkobierców uznać należy za nieuzasadnioną dyskryminację w zakresie prawa do dziedziczenia. Zdaniem HFPC istotą rekompensaty zabużańskiej jest wynikająca z układów republikańskich oraz potwierdzających ich założenia późniejszych aktów prawnych kompensacja przez państwo polskie faktu utracenia nieruchomości przez obywatela polskiego. Możliwość dziedziczenia tego prawa przez spadkobierców nieposiadających obywatelstwa polskiego w żaden sposób nie zmieniałaby jego charakteru – w dalszym ciągu rekompensata

przysługiwałyby bowiem z tytułu utraty nieruchomości przez obywatela polskiego, zmieniłby się jedynie krąg uprawnionych do jej odzyskania. Zdaniem HFPC ma to o tyle doniosłe znaczenie praktyczne bowiem nie jest dopuszczalna argumentacja, że obecne rozwiązanie ustawowe chroni np. interesy finansowe Skarbu Państwa, albowiem państwo jest zobligowane do wypłacenia rekompensaty w wysokości 20% wartości pozostawionej nieruchomości, większy krąg spadkobierców uprawnionych oznacza więc jedynie, iż prawo to ulegnie podziałowi na więcej części ułamkowych, zmianie nie ulegnie jego wysokość.

III. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 21 UST. 1 I 2 ORAZ ART. 64 UST. 1 I 2 KONSTYTUCJI RP

- 3.1 Wskazać należy, że **art. 2 punkt 2** w związku z **art. 3 ust. 2** ustawy zabużańskiej oraz artykuł 4 ustawy zabużańskiej naruszają chronione Konstytucją prawo własności i dziedziczenia, tj. **art. 21 ust. 1 i 2 Konstytucji oraz art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP**.
- 3.2 Wprowadzone ustawą zróżnicowanie pozwalające na nabycie prawa do rekompensaty jedynie przez spadkobierców Zabużan posiadających obywatelstwo polskie wprowadza **w praktyce zmianę zasad dziedziczenia**, nieprzewidzianą w kodeksie cywilnym. **Uzależnienie bowiem w tym konkretnym przypadku prawa dziedziczenia od posiadania obywatelstwa polskiego, nie może być uznane za spełniające warunek równej dla wszystkich ochrony prawnej.** Praktyczny aspekt zagadnienia sprowadza się bowiem do tego, że powołane przepisy wprowadzają **wyłom w zasadach dziedziczenia przewidzianych kodeksem cywilnym.** W miejsce po pierwsze wolności testowania a po drugie ustawowej możliwości posiadania przymiotu spadkobiercy nie tylko przez osoby posiadające obywatelstwo polskie ale również przez osoby nieposiadające przymiotu obywatelstwa polskiego, ustawa zabużańska w praktyce wprowadza swoisty „nakaz” takiego rozporządzenia swoim majątkiem na wypadek śmierci (przy założeniu, że jesteśmy zainteresowani otrzymaniem prawa do rekompensaty) aby spadkobiercą uczynić jedynie osobę posiadającą obywatelstwo polskie.
- 3.3 Z **art. 21 oraz art. 64** Konstytucji RP wynika **pozytywny nakaz stanowienia takiego prawa, które pozostawać będzie w zgodzie z ustawowymi zasadami dziedziczenia.**
- 3.4 Podobny pogląd wyraził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 25 lutego 1999 r., K. 23/98, OTK ZU Nr 2/1999, poz. 25. W wyroku tym TK stwierdził iż **„Trudno znaleźć uzasadnienia dla ograniczenia konstytucyjnie zagwarantowanej swobody**

spadkobierców ze względu na zasadę jednopodmiotowości. (...) Zasada jednopodmiotowości, w sposób konstytucyjnie nieuprawniony, narusza prawo do dziedziczenia, nakłada bowiem obowiązek przymusowego działu spadku w odniesieniu do spółdzielczego prawa do lokalu, przez co pozbawia lub ogranicza uprawnienia spadkobierców”.

3.5 Konstytucyjna regulacja dotycząca prawa dziedziczenia zawarta jest w przepisach art. 21 ust. 1 i 2 oraz art. 64 ust. 1 i 2, których treść jednoznacznie wskazuje, że **ustawodawca ściśle łączy „prawo dziedziczenia” z „prawem własności”**. W zakresie **ochrony własności i prawa dziedziczenia** normą szczegółową jest **art. 64 Konstytucji**, który w ust. 2 stanowi o podmiotowej równości tej ochrony. Prawo dziedziczenia to pojęcie, które należy rozumieć nie tylko jako sam fakt sukcesji, na podstawie testamentu lub ustawy, ale także jako **spoczywający na organach państwa obowiązek ochrony wszelkich praw związanych ze spadkiem** (zapis, zachówek) oraz obowiązek ustanowienia i zabezpieczenia odpowiednich procedur, mających na celu stwierdzenie nabycia spadku, ochronę spadkobiercy i jego prawa spadkowych. Wskazane wyżej przepisy konstytucyjne ustanawiają **szeroko pojętą ochronę „prawa własności” i „prawa dziedziczenia”**, pozostawiając szczegółowe zasady dziedziczenia do uregulowania w ustawach zwykłych (Kodeks cywilny - prawo spadkowe). Przepisy prawa spadkowego zawarte w Kodeksie Cywilnym **jak najbardziej dopuszczają możliwość dziedziczenia osób nieposiadających obywatelstwa polskiego** – w związku z czym wyłączenie tych osób legitymujących się prawomocnym postanowieniem spadkowym z kręgu osób uprawnionych do uzyskania prawa do rekompensaty w oparciu o ustawę zabużańską **uznać należy za rażąco sprzeczne z Konstytucją RP**.

3.6 W wyroku z dnia 29 maja 2007 roku Trybunał Konstytucyjny (sygn. akt: P 20/06, publ. OTK 2007, Nr 6A, poz. 52) analizował istotę konstytucyjnego prawa do dziedziczenia stwierdzając m.in., że na treść konstytucyjnego prawa do dziedziczenia składa się kilka podstawowych elementów tj.:

- 8) *„nakaż objęcia regulacją ustawową określonej sfery zagadnień powstających w związku ze śmiercią osoby fizycznej; ustawodawca musi przy tym ukształtować instytucję dziedziczenia zgodnie z założeniami konstytucyjnymi;*
- 9) *zakaz arbitralnego przejmowania przez państwo lub inne podmioty prawa publicznego własności osób zmarłych; prawo własności przysługujące osobie fizycznej nie może wygasać w chwili jej śmierci, ale winno trwać nadal, co zakłada jego przejście na inną osobę lub osoby [tj. tak zarówno na osoby posiadające, jak i nieposiadające obywatelstwo polskiego - JF] ; inaczej mówiąc, ustawodawca nie ma możliwości wprowadzenia "ukrytego" wywłaszczenia poprzez pozbawianie składników majątkowych osób zmarłych statusu własności prywatnej;*

majątkowe podlega konstytucyjnej ochronie zgodnie z dyspozycją art. 64 ust. 1 (wraz z prawem jego dziedziczenia), jak też rygorom równej dla wszystkich ochrony prawnej, ustanowionym w art. 64 ust.2 Konstytucji.

- 3.10 Przede wszystkim jednak wskazać należy, że zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn, „Zwalnia się od podatku nabycie w drodze spadku prawa do rekompensaty w rozumieniu ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej.
- 3.11 Z powyższego wynika, że prawo do rekompensaty, wbrew stanowisku Naczelnego Sądu Administracyjnego, zgodnie z wolą ustawodawcy wchodzi w skład spadku. Ustawa od spadków i darowizn, wobec jej wyraźnego brzmienia nie pozostawia w tym zakresie żadnych wątpliwości.
- 3.12 W interpretacji podatkowej z dnia 13 stycznia 2011 roku, Dyrektor Izby Skarbowej w Poznaniu stwierdził, iż „należy wskazać, iż nabycie prawa do ww. rekompensaty (ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej – przypis JF) wchodzi w skład masy spadkowej i podlega podatkowi od spadków i darowizn na podstawie przepisów ustawy o podatku od spadków i darowizn, jednakże zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 16 tej ustawy nabycie tego prawa zwolnione jest z podatku od spadków i darowizn”.
- 3.13 Nadto również w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 22 października 2010 r., sygn. akt III SA/Wa 1855/10, sąd stwierdził, że „Roszczenie o odszkodowanie wchodzi w skład spadku, a zatem trzeba od niego zapłacić podatek”.
- 3.14 W wyroku z dnia 19 grudnia 2002 r. Trybunał konstytucyjny wskazał, że prawo zaliczenia jest samodzielnym prawem majątkowym oraz, że stanowi ono swoisty surogat utraconego prawa własności. Trybunał jednocześnie wskazał, że nie jest ono jedynie ekspektatywą prawa do rekompensaty, ale uznanym w porządku prawnym Rzeczypospolitej prawem majątkowym o charakterze publicznoprawnym, jak również że prawo to korzysta z gwarantowanej konstytucyjnie ochrony praw majątkowych przewidzianej w art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji. Trybunał stwierdził, że „Nie jest to prawo własności, jednak nie może być ono również sprowadzone do kategorii prawa potencjalnego w znaczeniu ekspektatywy maksymalnie ukształtowanej. Pomimo że wykonanie prawa zależy od aktywności samego uprawnionego nie byłby uzasadniony wniosek, że prawo to nie istnieje do

momentu jego realizacji, związanej z wygraniem przetargu, w którym uprawniony może odliczyć wartość majątku pozostawionego od wartości nabytej nieruchomości bądź opłat z tytułu użytkowania wieczystego. (...) W przypadku prawa zaliczenia chodzi o samodzielną, dostatecznie ukształtowaną instytucję prawną, w przypadku której jedynie wykonanie jest uzależnione od wystąpienia określonych okoliczności faktycznych i prawnych.”

- 3.15 Jednocześnie w w/w wyroku Trybunał wskazał, że nawet gdyby uznać, że prawo zaliczenia jest ekspektatywą w rozumieniu ukształtowanym w dotychczasowym orzecznictwie TK, a nie istniejącym prawem majątkowym, nie wpływa to na ocenę dotyczącą ochrony konstytucyjnej tej instytucji. „Trybunał przyjmuje bowiem, że ochronie konstytucyjnej, obok praw materialnych określanych jako prawa nabyte, podlegają również tzw. ekspektatywy maksymalnie ukształtowane (por. np. wyrok z 22 czerwca 1999 r., K. 5/99, OTK ZU nr 5/1999, s. 536; zob. też wyrok z 23 listopada 1998 r., SK 7/98, OTK ZU nr 7/1998, s. 628; wyrok z 28 kwietnia 1999 r., K. 3/99, OTK ZU nr 5/1999, s. 366; wyrok w sprawie SK 7/00).”

W wyżej wspomnianym wyroku wskazano również, że nie może budzić wątpliwości, że prawo zaliczenia należy do kategorii praw podlegających ochronie na gruncie art. 1 Protokołu nr 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

- 3.16 W wyroku z dnia 7 listopada 2008, sygn.akt I SA/Wa 1136/08 , Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie wskazał, iż:

„Podkreślić też trzeba, że sam tytuł nowej ustawy tj. ustawy o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej, jak również nazwa obecnie przysługującego Zabuzanom prawa są inne niż nazwa ustawy z 2003 r. i rodzaj świadczenia określonego jej przepisami. Aktualnie bowiem ustawodawca posługuje się terminem "rekompensata" a nie "prawo zaliczenia". Wskazuje to, że wychodząc naprzeciw zaleceniom Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, nowa ustawa powiększa krąg osób uprawnionych do otrzymania świadczenia z tytułu pozostawienia mienia poza wschodnią granicą dawnej Rzeczypospolitej oraz zmienia jego charakter. Zgodnie bowiem ze słownikiem języka polskiego termin "rekompensata" winien być rozumiany jako: wynagrodzenie, zwłaszcza poniesionych strat, wyrównanie strat i krzywd (vide: Mały Słownik Języka Polskiego – wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN Warszawa 1995 r.).”

Wyrok ten został utrzymany w mocy wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 1 października 2009, sygn.. akt I OSK 182/09.

- 3.17 Rzecznik Praw Obywatelskich oparł uzasadnienie wniosku o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją przepisów dotyczących gospodarstw rolnych (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 stycznia 2001 r., Sygn. P. 4/99) na następujących argumentach:

„Ograniczenie prawa dziedziczenia (...) nie da się pogodzić z art. 21 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 konstytucji. Art. 21 ust. 1 konstytucji wyraża zasadę ochrony prawa dziedziczenia. Zasada ta znajduje potwierdzenie w art. 64 ust. 2 konstytucji, który zapewnia równą dla wszystkich ochronę prawa dziedziczenia. Ochrona ta nie może być zatem różnicowana z uwagi na charakter podmiotu danego prawa. Nie można pogodzić się ze wskazanymi zasadami ograniczenia prawa dziedziczenia ze względu na szczególne cechy spadkobierców (...)”

Ustawa zabużańska w art. 3 ust. 2 w zw. z art. 2 punkt 2 przewiduje właśnie takie zasady ograniczenia prawa dziedziczenia z uwagi na szczególne cechy spadkobierców – tj. uzależnia je od posiadania atrybutu osoby fizycznej, **wyłączając z grona osób uprawnionych do dziedziczenia osoby fizyczne nieposiadające obywatelstwa polskiego.**

- 3.18 W wyroku z dnia 31 stycznia 2001 r., Sygn. P. 4/99 Trybunał Konstytucyjny stwierdził m.in. że:

*„Związek łączący w świetle omówionych przepisów konstytucji kategorie własności i dziedziczenia uzasadnia obowiązywanie nakazu właściciela jako podstawowego czynnika rozstrzygającego o tym, komu mają w razie jego śmierci przypaść przedmioty tworzące jego majątek (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 25 lutego 1999 r., K. 23/98, OTK ZU Nr 2/1999, poz. 25, s. 167). Na ustawodawcy spoczywa zatem obowiązek zapewnienia osobom fizycznym odpowiednich instrumentów prawnych umożliwiających im uregulowanie tych spraw. Ten aspekt własności określić można jako **swobodę (wolność) testowania**, pamiętając jednak, że konstytucja nie przesądza, czy wola właściciela ma skryształizować się w postaci testamentu czy też w postaci innego typu czynności prawnej na wypadek śmierci.”* – tymczasem przepisy ustawy zabużańskiej w ogóle nie uwzględniają wyrażonej w przedłożonych postanowieniach spadkowych woli spadkodawców prowadząc jednocześnie do „ukrytego wywłaszczenia.”

W przywołanym wyżej wyroku Trybunału Konstytucyjnego stwierdził on także, że: *„Konstytucyjna gwarancja prawa dziedziczenia ma przede wszystkim znaczenie "negatywne", tj. uzasadnia zakaz arbitralnego przejmowania przez państwo (inne podmioty prawa publicznego) własności osób zmarłych. Inaczej mówiąc, ustawodawca nie ma możliwości wprowadzenia "ukrytego”*

wywłaszczenia poprzez pozbawianie składników majątkowych osób zmarłych statusu własności prywatnej.

3.19 Konstytucyjna zasada równości była również przedmiotem wyroku Trybunału Konstytucyjnego jeszcze na gruncie Ustawy Konstytucyjnej z 1992 roku. Trybunał w wyroku z dnia 3 września 1996 roku, sygn. akt: K 10/96 (OTK ZU 1996, Nr 4, poz. 33) stwierdził, że:

„(...) wszelkie odstępstwa od nakazu równego traktowania podmiotów podobnych musi zawsze znajdować podstawę w odpowiednio przekonujących argumentach. Argumenty te muszą mieć:

- po pierwsze, charakter relewantny, a więc pozostawać z bezpośrednim związkiem z celem i zasadniczą treścią przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma oraz służyć realizacji tego celu i treści. Innymi słowy, wprowadzanie zróżnicowania muszą mieć charakter racjonalnie uzasadniony. Nie wolno ich dokonywać według dowolnie ustalonego kryterium (orzeczenie TK z 12 grudnia 1994, sygn. akt: K. 3/94, OTK 1994., cz. II, s. 141),

- po drugie, argumenty te muszą mieć charakter proporcjonalny, a więc waga interesu któremu ma służyć zróżnicowanie sytuacji adresatów normy, musi pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku nierównego potraktowania podmiotów podobnych,

*- po trzecie, argumenty te **muszą pozostawać w jakimś związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych** (np. orzeczenie TK z 23 października 1995, sygn. akt: K. 4/95, ITK w 1995 r., cz. II, s. 93). Jak już wspomniano, jedną z takich zasad konstytucyjnych jest zasada sprawiedliwości społecznej (art. 1 przepisów konstytucyjnych). Różnicowanie sytuacji prawnej podmiotów podobnych ma więc znacznie większe szanse uznania za zgodne z konstytucją, jeżeli pozostaje w zgodzie z zasadami sprawiedliwości społecznej lub służy urzeczywistnieniu tych zasad. **Zostaje ono natomiast uznane za niekonstytucyjną dyskryminację (uprzywilejowanie), jeżeli nie znajduje podtrzymania w zasadzie sprawiedliwości społecznej.** W tym sensie zasady równości wobec prawa i sprawiedliwości społecznej w znacznym stopniu nakładają się na siebie”.*

3.20 W świetle powyższego podkreślić należy, że fakt, iż art. 2 ust.2 oraz art. 3 ust. 2 ustawy zabużańskiej pozbawiają spadkobierców Zabuzan będących osobami fizycznymi prawa do rekompensaty. Działanie takie pozostaje w sprzeczności ze wskazanymi powyżej przepisami Konstytucji gwarantującymi ochronę zarówno prawa własności, jak i prawa dziedziczenia. Podkreślić również należy, że działanie takie **stanowi również tak naprawę wywłaszczenie bez przyznania słusznego odszkodowania.**

IV. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 32. UST 1 i 2 KONSTYTUCJI RP W ZWIĄZKU Z ART. 21 UST.1 i 2 ORAZ ART. 64 UST. 1 i 2 KONSTYTUCJI

- 4.1 Przepis art 3 ust. 2 w związku z art. 2 pkt 2 ustawy zabużańskiej naruszają art. 32 ust.1 i 2 Konstytucji w związku z art. 21 ust.1 i art. 64 Konstytucji w zakresie w jakim prowadzą do nieuzasadnionej nierówności podmiotów charakteryzujących się tą samą cechą – „byciem spadkobiercą” i zawężeniem użytego w tym przepisie pojęcia spadkobierca jedynie do osób posiadających obywatelstwo polskie.
- 4.2 Trudno znaleźć uzasadnienie dlaczego o możliwości uzyskania prawa do rekompensaty za mienie pozostawione poza obecnymi granicami RP, w związku z drugą wojną światową ma decydować fakt że spadkobiorcą osoby będącej obywatelem polskim jest osoba również posiadająca obywatelstwo polskie. Różnicowanie spadkobierców Zabuzan na osoby fizyczne posiadające obywatelstwo polskie oraz osoby fizyczne nieposiadające obywatelstwa polskiego **narusza wyrażane przez ten przepis prawo podmiotowe do bycia równym wobec prawa i do równego traktowania.** Przedmiotowe przepisy naruszają art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji, gdyż różnicują krąg adresatów, przyjmując za kryterium posiadanie przez spadkobiercę obywatelstwa polskiego i wykluczając z grona spadkobierców - osoby fizyczne nieposiadających obywatelstwa polskiego, również w przypadku, gdy Ci spadkobiercy, którzy nie ubiegają się o przyznanie rekompensaty dokonują „wskazania” innych spadkobierców, ubiegających się o rekompensatę.
- 4.3 Z konstytucyjnej zasady ochrony prawa dziedziczenia (art. 21 ust.1 w zw. z 64 ust. 2 w zw. z art. 32 ust. 1) wynika nakaz równego traktowania spadkobierców w podobnych lub zbliżonych sytuacjach prawnych; wybór przez ustawodawcę określonego modelu dziedziczenia winien być konsekwentny, tzn. ustawodawca nie może tworzyć przepisów wyjątkowych, naruszających zasadę równej ochrony prawa dziedziczenia oraz zakazu dyskryminacji (art. 32 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji RP).
- 4.4 Przepis art. 3 ust. 2 w związku z art. 2 punkt 2 ustawy zabużańskiej prowadzą do nieuzasadnionej nierówności podmiotów tj. osób posiadających obywatelstwo polskie i osób nieposiadających obywatelstwa polskiego, w sytuacji gdy każde z nich charakteryzuje się tą samą cechą relewantną – każde z nich jest spadkobiercą Zabuzana. Konstrukcja taka jest sprzeczna z zasadą równej ochrony wszystkich spadkobierców.

- 4.5 Kwestionowane przepisy ingerują w prawo dziedziczenia. Ingerencja ta polega na wprowadzeniu **dotatkowej przesłanki**, którą muszą wykazać się spadkobiercy, aby być uprawnionym do prawa do rekompensaty lub móc „wskazać” innego spadkobiercę jako osobę uprawnioną do rekompensaty. **Ograniczenie to dotyczy wyłącznie osób nieposiadających obywatelstwa polskiego.** Takie zróżnicowanie w zakresie nabycia uprawnienia do rekompensaty **narusza konstytucyjną zasadę równości wyrażoną w art. 32 ust. 1 konstytucji.** Nie znajduje ono uzasadnienia także w art. 31 ust. 3 Konstytucji.
- 4.6 Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 31 stycznia 2001 roku (sygn. akt: **P. 4/99**), uznał za niezgodne z Konstytucją szczególne przepisy o dziedziczeniu gospodarstw rolnych (**poddające spadkobierców nieuprawnionemu różnicowaniu**) z uwagi na ich sprzeczność z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 21 ust.1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji – wyrok ten dowodzi, że **ustawodawca nie może tworzyć przepisów wyjątkowych, naruszających zasadę równości**, z uwagi na to, że Konstytucja RP w art. 31 ust. 3 wyznaczyła ramy, których ustawodawca regulując problematykę poszczególnych dziedzin prawa, nie może przekroczyć bez narażenia się na zarzut naruszenia Ustawy Zasadniczej.
- 4.7 Zasadność wskazanych wyżej twierdzeń potwierdzają dodatkowo przepisy „*Ustawy o gospodarce nieruchomościami*” (regulującej m.in. postępowanie w sprawie o zwrot wywłaszczonej nieruchomości (art. 136 ust. 3). Wniosek o zwrot nieruchomości mogą złożyć oprócz **byłego właściciela** również **jego spadkobiercy** ustaleny przez organ administracyjny na podstawie przedłożonych prawomocnych postanowień spadkowych. **Spadkobiercą takim może być zarówno osoba posiadająca obywatelstwo polskie, jak i osoba nieposiadająca obywatelstwa polskiego** – ustawodawca w żaden sposób nie różnicuje tu sytuacji tych podmiotów **przyznając im równe traktowanie** w zakresie zgłaszania roszczeń o zwrot wywłaszczonej nieruchomości. Jak stwierdził Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie (do sygn. akt: **II SA/Kr 1267/07**): „*O tym, kto faktycznie jest spadkobiercą wnioskodawcy rozstrzyga sąd cywilny w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku.*” Zarówno na gruncie przywołanej tutaj „*Ustawy o gospodarce nieruchomościami*” jak i na gruncie ustawy zabużańskiej dla ustalenia kręgu spadkobierców osoby uprawnionej (byłego właściciela przejętej przez państwo nieruchomości) winno się stosować polski kodeks cywilny z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Dz.U. nr 16, poz.93) – księga IV – spadki (art. 922 – 1087).

V. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 31 UST. 3 KONSTYTUCJI RP (ZASADA PROPORCJONALNOŚCI) W ZW. Z ART. 21 UST. 1 I 2 ORAZ ART. 64 UST. 1, 2 I 3 KONSTYTUCJI RP

- 5.1 Zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji: „Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”.
- 5.2 W orzecznictwie przyjmuje się, że art. 31 ust. 3 Konstytucji formułuje ogólną zasadę proporcjonalności ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 października 2006 r. P. 10/2006 OTK ZU 2006/9A poz. 128). Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, normę zawartą w powołanym przepisie należy stosować kumulatywnie z normami zamieszczonymi w przepisach dotyczących poszczególnych wolności i praw, które również przewidują proporcjonalne ograniczenia tych wolności i praw, czyli art. 22 i art. 64 ust. 3 Konstytucji (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 kwietnia 2011 r. P. 26/2009 OTK ZU 2011/3A poz. 18).
- 5.3 Jak wskazano w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 czerwca 2001 roku w sprawie o sygn. akt K 23/00 „granice ingerencji w konstytucyjne prawa i wolności wyznacza zasada proporcjonalności oraz istota poszczególnych praw i wolności”. W wyroku z dnia 12 stycznia 2000 r. (sygn. akt P 11/98), Trybunał wskazał, że zakres ograniczeń nie może powodować zniweczenia podstawowych składników prawa podmiotowego i przekształcenia go w „pozór prawa”. Trybunał stwierdził, że w takiej sytuacji dochodzi do niedopuszczalnego na gruncie Konstytucji naruszenia podstawowej treści – istoty tego prawa. Chodzi o realizację postulatu zgodnie z którym powinny być tworzone takie regulacje prawne, które zapewniają jednostce nie tylko bezpieczeństwo prawne, ale w pełni zakładają przewidywalność co do tego, w jakim stopniu ich realizacja może wpływać na ukształtowanie pozycji prawnej jednostki w poszczególnych sytuacjach prawnych.
- 5.4 Zasada proporcjonalności wywodzona z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP w najbardziej generalnym ujęciu oznacza taką wykładnię przepisów, która w najmniejszym stopniu wkracza w konstytucyjne uprawnienia spadkobierców i która nie narusza chronionego prawa dziedziczenia prawa własności i równego traktowania wszystkich spadkobierców. Musi bowiem istnieć racjonalna proporcjonalność między celem w postaci

zrekompensowania utraty nieruchomości (utrata dokonanej za wyraźną zgodą państwa polskiego - tzw. układami republikańskimi) położonych na wschód od Bugu ich właścicielom, a zastosowanymi środkami gwarantującymi równą ochronę prawa własności i prawa dziedziczenia przysługującego spadkobiercom, którzy utracili polskie obywatelstwo, zazwyczaj na skutek wyjazdu lub ucieczki za granicę RP dokonanych przed 1989 rokiem z obawy przed represjami panującego wówczas ustroju. Zasada proporcjonalności zakazuje zatem dyskryminacji spadkobierców – nieposiadających obywatelstwa polskiego.

- 5.5 Prof. Ewa Łętowska w głosie do wyroku NSA z dnia 1 lipca 1999 roku, sygn. akt: SA/Bk 208/99, **OSP 2000/1/17** zauważa, iż zasada proporcjonalności zmusza do zmiany poglądów na temat tego, co legalne „*nie zawsze legalne jest to, co się formalnie mieści w pojęciu zgodności z prawem; działanie (...) musi być, aby było legalne, jeszcze – dodatkowo – proporcjonalne*”.
- 5.6 Z art. 31 ust. 3 Konstytucji wynika wprost, że ograniczenia w zakresie korzystania z praw konstytucyjnych (w tym z równej ochrony prawa dziedziczenia) nie mogą naruszać istoty tych praw. „Konieczność”, którą wyraża ten przepis mieści w sobie postulat niezbędności, przydatności i proporcjonalności wprowadzanych ograniczeń.
- 5.7 Treść normatywną zasady proporcjonalności, wynikającej z art. 31 ust. 3 Konstytucji, przypominał Trybunał w wielu swoich orzeczeniach, między innymi w wyroku z 11 maja 1999 r. (sygn. K 13/98, OTK ZU nr 4/1999, poz. 74), w którym wyjaśnił, że przesłanka "konieczności ograniczenia w demokratycznym państwie", określona w art. 31 ust. 3 Konstytucji, z jednej strony stawia przed prawodawcą każdorazowo wymóg stwierdzenia rzeczywistej potrzeby ingerencji w zakres prawa bądź wolności jednostki, z drugiej zaś strony winna być rozumiana jako wymóg stosowania takich środków prawnych, które będą skuteczne, a więc rzeczywiście służące realizacji zamierzonych przez prawodawcę celów (przydatne). Chodzi też o środki niezbędne, to znaczy takie, które chronią określone wartości w sposób bądź w stopniu, który nie mógłby być osiągnięty przy zastosowaniu innych środków. Przypominając, jak należy rozumieć zasadę proporcjonalności, Trybunał we wspomnianym wyroku podkreślił między innymi: "«Konieczność», którą wyraża art. 31 ust. 3 Konstytucji mieści w sobie postulat niezbędności, przydatności i proporcjonalności sensu stricto wprowadzanych ograniczeń. Nie ulega wątpliwości, iż spełnienie powyższych postulatów wymaga bliższej analizy w każdym konkretnym przypadku ograniczania prawa czy wolności, w szczególności przez skonfrontowanie wartości i dóbr chronionych

daną regulacją z tymi, które w jej efekcie podlegają ograniczeniu, jak również przez ocenę metody realizacji ograniczenia" (zob. też wyroki TK z: 27 kwietnia 1999 r., sygn. P 7/98, OTK ZU nr 4/1999, poz. 72, 14 czerwca 2004 r., sygn. SK 21/03, OTK ZU nr 6/A/2004, poz. 56).

5.8 Pozbawienie spadkobierców Zabuzan - osób fizycznych, nieposiadających przymiotu obywatelstwa polskiego - prawa dochodzenia rekompensaty za mienie pozostawienie poza granicami RP, stanowi w ocenie Skarżących naruszenie zasady proporcjonalności w ograniczaniu konstytucyjnych praw i wolności, w szczególności chronionych przepisami Konstytucji prawa własności i dziedziczenia. Wprowadzone przez ustawodawcę ograniczenia nie znajdują uzasadnienia ani w zapewnieniu bezpieczeństwa lub porządku prawnego, ani wolności praw innych osób. Jednocześnie wprowadzone ograniczenia naruszają istotę prawa własności, a przede wszystkim przewidzianego Konstytucją uprawnienia do dziedziczenia.

5.9 Źródłem prawa do rekompensaty zabużańskiej są umowy republikańskie z 1944 r. oraz umowy rządowe, zawierane w latach 1944 - 1945. Zaakcentować jednak trzeba, że umowy te dotyczyły tylko repatriantów, a nie ich spadkobierców. Zabuzanie pozostawili swoje majątki poza obecnymi granicami państwa polskiego i z tego powodu, w imię solidarności narodowej, państwo polskie udzielało im pomocy w Polsce, w nowym miejscu zamieszkania. Prawo do rekompensaty zabużańskiej miało, w tym przypadku, charakter głównie socjalny, pomocowy. Prawo to do roku 2005 (do wejścia w życie ustawy zabużańskiej) miało też jedynie formę tzw. „prawa zaliczenia” (obecnie tę formę przewiduje art. 13 ust. 1 pkt 1 a-d ustawy zabużańskiej).

5.10 W umowach z lat 40-tych nie było jednak mowy o spadkobiercach repatriantów. Początkowe regulacje ustawowe, dotyczące mienia zabużańskiego, również nie zawierały postanowień odnoszących się bezpośrednio do spadkobierców Zabuzan. Dopiero ustawa z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127 ze zm.) formułowała *expressis verbis* takie prawo dla spadkobierców byłych właścicieli mienia zabużańskiego. Ustawa ta **nie przewidywała** jednak wymogu, **by spadkobierca** właściciela pozostawionego majątku **musiał posiadać obywatelstwo polskie** (art. 81 ustawy z 1985 r.). Takiego **wymogu nie przewidywał też art. 212** kolejnej ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. Nr 115, poz. 741 - tekst pierwotny). Dopiero ustawa z dnia 12 grudnia 2003 r. o zaliczaniu na poczet ceny sprzedaży albo opłat z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości

Skarbu Państwa wartości nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami państwa polskiego (Dz. U. z 2004 r. Nr 6, poz. 39 - tekst pierwotny) wprowadziła - w stosunku do spadkobierców Zabuzan - wymóg posiadania przez nich obywatelstwa polskiego. Wymóg posiadania obywatelstwa polskiego został utrzymany w obowiązującej ustawie zabużańskiej z dnia 08 lipca 2005 roku.

- 5.11 Prawo do rekompensaty w założeniu miało mieć charakter socjalno-odszkodowawczy, ale. Zwrócił na to uwagę Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 23.10.2012 r. (sygn. akt SK 11/12) stwierdzając, że na skutek upływu czasu argument o wyłącznie socjalnym charakterze tego prawa utracił na znaczeniu i w odczuciu osób ubiegających się o to świadczenie, stanowi ono raczej odszkodowanie za utracone nieruchomości i za trudne warunki finansowe ich rodzin w przeszłości.
- 5.12 Z uwagi na upływ czasu, przedmiotowe prawo traci coraz bardziej swój charakter „pomocowy”, coraz bardziej jest już akcentowany charakter odszkodowawczy tego prawa i w rzeczywistości staje się niejako swoistym prawem (*sui generis*). Zwrócił na to uwagę **Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 23.10.2012 r. (sygn. akt SK 11/12)** stwierdzając, że na skutek upływu czasu argument o wyłącznie socjalnym charakterze tego prawa utracił na znaczeniu i w odczuciu osób ubiegających się o to świadczenie, stanowi ono raczej odszkodowanie za utracone nieruchomości i za trudne warunki finansowe ich rodzin w przeszłości. W odczuciu społecznym prawo do rekompensaty zabużańskiej nie jest już więc postrzegane jako rodzaj wsparcia (akt solidarności) państwa polskiego dla jego obywateli, a jako odszkodowanie należne poprzednikom prawnym za utracony majątek. Podkreślić przy tym należy, że aktualnie: **(i)** ze względu na zakres zadań państwa i jego sytuację ekonomiczną, osoby uprawnione nie otrzymują - jak poprzednio - zwrotu wartości całego mienia pozostawionego, a mają prawo jedynie do 20% jego wartości, **(ii)** na skutek uznania przez państwo polskie za całkowicie pokryte pretensje, wynikająca z umów republikańskich i roszczeń z tytułu umowy lipcowej z 1945 r., spadkobiercy Zabuzan (niezależnie od posiadanego obywatelstwa) nie mają prawa występować z roszczeniami odszkodowawczymi w stosunku do państwa, które przejęło majątki ich poprzedników prawnych ani w stosunku do jego następców, **(iii)** ustawa ograniczyła termin składania wniosków o przyznanie rekompensaty zabużańskiej - do 31.12.2008 r.(termin prekluzyjny), **(iv)** regułą jest też obecnie, że rekompensata zabużańska przybiera w praktyce postać tylko świadczenia pieniężnego, a nie „prawa zaliczenia”; w związku z tym, aby to uprawnienie uzyskać nie jest już konieczne nabywanie nieruchomości w Polsce, **(v)** jeśli repatriant Zabuzanin żyje - otrzymuje świadczenie w należnej mu

wysokości, a kwota ta, w przypadku jego śmierci wchodzi w skład spadku, który dziedziczą wszyscy spadkobiercy - niezależnie od posiadanego obywatelstwa, (v) jeśli natomiast repatriant zmarł przed przyznaniem mu prawa do rekompensaty, przysługuje ona jedynie jego spadkobiercy posiadającemu obywatelstwo polskie i to w wysokości ograniczonej do jego udziału w spadku po zmarłym repatriancie, (vi) w sytuacji, zaś gdy spadkobierca (albo jeden ze spadkobierców) nie ma obywatelstwa polskiego, ta część, która by mu przypadła (gdyby miał polskie obywatelstwo) jest „przejmowana” przez państwo.

W tej sytuacji uznać należy, że regulacja prawna zawarta w ustawie zabużańskiej, pozbawiająca nieposiadających obywatelstwa polskiego spadkobierców Zabuzan prawa otrzymania rekompensaty zabużańskiej **budzi wątpliwość pod względem zachowania zasady proporcjonalności.**

V. ZARZUT NARUSZENIA ART. 2 KONSTYTUCJI

- 6.1 Zgodnie z art. 2 Konstytucji „*Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej*”.
- 6.2 Powołane przepisy ustawy zabużańskiej naruszają Artykuł 2 Konstytucji w zakresie w jakim uzależniają nabycie przez spadkobierców właścicieli nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami państwa polskiego prawa do rekompensaty, **od posiadania przez spadkobiercę przymiotu obywatelstwa polskiego i wykluczenie z tego kręgu osób nieposiadających obywatelstwa polskiego.** Działanie takie stanowi **naruszenie zasady zaufania obywateli do państwa prawa.**
- 6.3 Nadto przepisy ustawy zabużańskiej poprzez ich niedookreślenie nie pozwalają na określenie treści norm prawnych z nich wypływających, a w szczególności na określenie czy osoby - spadkobiercy po byłym właścicielu (które nie ubiegają się o rekompensatę zabużańską) mogą na podst. **art. 3 ust. 2** ustawy zabużańskiej **dokonać „wskazania” innego spadkobiercy,** jako osoby uprawnionej do rekompensaty za odziedziczony udział spadkowy.
- 6.4 Zasada rzetelnej legislacji, a szczególnie wywodzony z niej nakaz określoności stanowionego prawa, zobowiązuje ustawodawcę do tworzenia jasnych i precyzyjnych przepisów. Nie wyklucza jednak możliwości posługiwania się zwrotami niedookreślonymi,

o ile możliwe jest ustalenie znaczenia przepisu przy zastosowaniu ogólnie aprobowanych technik wykładni.

- 6.5 Poprzez dwuznaczność sformułowania zawartych w ustawie zabużańskiej (art. 3 ust. 2) dotyczących możliwości nabycia przez osoby nieposiadające obywatelstwa polskiego i jednocześnie „wskazujące” innego spadkobiercę do uzyskania prawa do rekompensaty, nie można z wymaganą w świetle art. 2 Konstytucji dozą pewności określić treści normy prawnej wpływającej z tych uregulowań.
- 6.6 Z zasad demokratycznego państwa prawnego oraz zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, niezależnie od innych jeszcze zasad, wywodzi się zasada prawidłowej legislacji.
- 6.7 Zasada ta jest w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego bardzo różnie nazywana, np. także „**zasadą rzetelnej legislacji**” (orz. K 2/02 OTK 2003/1A/4, SK 12/03 OTK 2003/6A/51), „**zasadą poprawnej legislacji**” (orz. U 19/88 OTK 1989/1/11, K 9/93 OTK 1993/1/3, K 19/99 OTK 2001/2/30), „wymaganiami dobrej legislacji” (TK P/1/90 OTK 1991/1/6), „**regułami prawidłowej legislacji**” (K 1/95 OTK 1995/1/7, K 8/95 OTK 1995/2/8, K 7/99 OTK 2000/1/2), czy „**regułami przyzwoitej legislacji**” (TK K 40/97 OTK 1998/2/12). Niezależnie jednak od rozbieżności terminologicznych, w oparciu o bardzo bogate orzecznictwo Trybunału w tej materii można określić, na czym ww. zasada polega. Jak stwierdził Trybunał „zasada ta stanowi (..) zbiorcze wyrażenie szeregu reguł i zasad, które wprowadzicie nie zostały *expressis verbis* ujęte w pisany tekście konstytucji, ale w sposób immanentny wynikają z aksjologii oraz istoty demokratycznego państwa prawnego” (orz. K 26/97 OTK 1997/5-6/64).
- 6.8 Z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego oraz poglądów doktryny prawniczej wynika, że na zasadę prawidłowej legislacji składają się: (i) **zasada niedziałania prawa wstecz**, (ii) **zasada *pacta sunt servanda***, (iii) **zasada poszanowania interesów w toku**, (iv) **zasada ochrony praw nabytych**, (v) **zasada nakazująca stosowanie przepisów przejściowych**, (vi) **zasada odpowiedniego *vacatio legis***, (vii) **zasada zakazująca zmiany prawa podatkowego w trakcie roku podatkowego**, (viii) **zasada określoności przepisów prawa, zasada proporcjonalności a także (ix) nakaz przestrzegania zasad techniki prawodawczej**.
- 6.9 W doktrynie wskazuje się na różne rozumienia pojęcia **prawo jasne**. W pierwszej kolejności, prawo jest jasne wówczas, gdy wiadomo, które z norm postępowania mają charakter norm prawnych. W tym rozumieniu kładzie się nacisk na spojrzenie systemowe

na prawo, i procedury tworzenia prawa. (por. T. Zalasinski, ibidem, s. 183). Po drugie, pod pojęciem prawo jasne należy rozumieć zbiór norm prawnych, które tworzą uporządkowaną, pozbawioną niezgodności całość (system) także pod względem aksjologicznym (S. Wronkowska, Postulat jasności prawa i niektóre metody jego realizacji, PiP 1976, nr 10, s. 19).

- 6.10 W jeszcze innym ujęciu „**prawo jasne**” to **prawo powszechnie zrozumiałe, a co najmniej komunikatywne oraz precyzyjnie wyznaczające co, kto i kiedy powinien czynić** (S. Wronkowska, Problemy racjonalnego tworzenia prawa, Poznań 1982, s. 188).
- 6.11 Przyjąć należy, że z brzmienia art. 3 ust. 2 w zw. z art. 2 punkt 2 oraz art. 4 ustawy zabużańskiej nie wynika wprost czy osoby fizyczne - spadkobiercy dawnego właściciela (nieposiadający obywatelstwa polskiego oraz nieubiegający się o przyznanie prawa do rekompensaty) mogą dokonać „wskazania” o którym mowa w przepisie art. 3 ust. 2 ustawy zabużańskiej innych spadkobierców (posiadających obywatelstwo polskie), jako osób uprawnionych do rekompensaty za ich odziedziczony udział spadkowy, tak jak to miało miejsce w sprawie zakończonej w przedłożonym wyroku NSA z dnia listopada 2014 roku, sygn.:

VII. KONKLUZJA

- 7.1 Ocena konstytucyjności wskazanych powyżej przepisów jest konieczna dla ochrony przysługujących skarżącym – spadkobiercom repatriantki - konstytucyjnych wolności lub praw w rozumieniu art. 39 ust. 3 ustawy o TK. W orzecznictwie Trybunału przyjmuje się, że „przesłanką uzasadniającą kontrolę konstytucyjności przepisu jest ustalenie, że zachodzi związek między daną regulacją, a ochroną konstytucyjnych praw i wolności. Związek ten zachodzi wówczas, gdy spełnione są trzy przesłanki: **(i)** przepis będący przedmiotem oceny zawiera treści normatywne odnoszące się do sfery praw i wolności konstytucyjnie chronionych, **(ii)** nie istnieje żaden alternatywny instrument prawny (poza ewentualnym uznaniem przepisu za niekonstytucyjny), który mógłby spowodować zmianę sytuacji prawnej ukształtowanej definitywnie zanim ów przepis utracił moc obowiązującą, **(iii)** ewentualna eliminacja danego przepisu z systemu prawnego stanowić będzie skuteczny środek dla przywrócenia ochrony praw naruszonych obowiązywaniem kwestionowanej regulacji prawnej (zob. m.in. wyrok z dnia 21 maja 2001 r., sygn. akt SK 15/00).

- 7.2 W sytuacji zatem, gdy następca prawny repatrianta ma konstytucyjne prawo do dziedziczenia w zakresie i formach określonych w ustawach (art. 64 ust. 1 i ust. 2 oraz art. 21 ust. 1 Konstytucji) – różnicowanie jego sytuacji prawnej na podstawie ustawy z dnia 8 lipca 2005 roku *o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz.U. Nr 169, poz. 1418 z późn. zm.) stanowi nieusprawiedliwione utrzymywanie dyskryminacyjnego uzależnienia przysługiwania uprawnienia do rekompensaty zabużańskiej od posiadania oprócz przymiotu ustawowego spadkobiercy (a taką osobą bez wątpienia jest J T), także przymiotu obywatelstwa polskiego.
- 7.3 Należy wskazać, iż przepisy polskiego prawa spadkowego zawarte w Kodeksie Cywilnym, jak i Konstytucji RP jak najbardziej dopuszczają możliwość dziedziczenia przez osoby fizyczne bez względu na obecnie posiadane obywatelstwo, w związku z czym wyłączenie osób legitymujących się prawomocnym postanowieniem spadkowym z kręgu osób uprawnionych do rekompensaty oraz z kręgu osób posiadających prawo do „wskazania” osób ubiegających się rekompensatę uznać należy za rażąco sprzeczne z podnoszonymi w niniejszej skardze zasadami Konstytucji RP (zasadą równości wobec prawa – art. 32 ust. 1 i ust. 2, zasadą ochrony prawa własności i prawa dziedziczenia – art. 64 ust. 2, zasadą proporcjonalności - 31 ust. 3 oraz zasadą ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. – art. 2).
- 7.4 Porównując uprawnienia spadkobierców Zabuzan oraz warunki, które muszą spełnić, aby uzyskać rekompensatę na podstawie powołanej wyżej ustawy, przykładowo z przepisami Ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (regulującej m.in. kwestię odszkodowań za wywłaszczone nieruchomości, regulujące zwrot i odszkodowanie za nieruchomości warszawskie) to spadkobiercy Zabużan muszą spełniać więcej warunków podmiotowych, aby uzyskać prawo do rekompensaty niż inni obywatele. W szczególności muszą spełniać kwestionowany warunek posiadania polskiego obywatelstwa, podczas gdy przepisy ustawy o gospodarce nieruchomościami nie wprowadzają analogicznego warunku wobec osób lub ich spadkobierców, których nieruchomości zostały wywłaszczane (odszkodowanie nie jest uzależnione od posiadania obywatelstwa polskiego) czy też w stosunku do osób (zazwyczaj spadkobierców dawnych właścicieli), które ubiegają się o zwrot tzw. nieruchomości warszawskich lub o odszkodowanie (nie wymaga się od nich posiadania przymiotu obywatelstwa polskiego w dacie wybuchu wojny, czy w dacie wprowadzenia tzw. dekretu Bieruta, czy też w dacie wydanie decyzji o zwrocie nieruchomości/ustanowieniu użytkowania wieczystego lub w dacie orzekania o

odszkodowaniu). Zasadny zatem jest wniosek o dyskryminacji spadkobierców Zabuzan w stosunku do innych grup społecznych.

- 7.5 Skarżący J T jest bezpośrednim spadkobiercą Polki - właścicielki mienia zabużańskiego (J T) tak samo, jak jego brat, drugi Skarżący-H T. Jedynie zaś z tego powodu, że nie posiada obywatelstwa polskiego, z mocy w/w przepisów ustawy zabużańskiej, nie przysługuje mu prawo do rekompensaty, ani do „wskazania” swego brata obywatela polskiego jako uprawnionego do rekompensaty za swój udział spadkowy. Nadmienić w tym miejscu wypada, że gdyby właścicielka mienia zabużańskiego dożyła otrzymania rekompensaty, otrzymała by kwotę stanowiącą 20% wartości pozostawionego przez nią majątku. Kwota ta weszłaby w skład spadku po niej. Na zasadzie zaś przepisów prawa spadkowego, aktywa te odziedziczyli by obaj bracia w częściach równych.
- 7.6 Zasada niedyskryminacji wymaga, by sytuacje porównywalne nie były traktowane w sposób odmienny. Ich zróżnicowanie jest wprawdzie możliwe, ale musi opierać się na uzasadnionych (w tym przypadku niezależnych od przymiotu posiadania obywatelstwa) przesłankach. Wobec spadkobierców Zabuzan trudno za takie uznać, przedstawione powyżej, historyczne źródła zobowiązań państwa polskiego w stosunku do samych repatriantów (tylko wobec osób ewakuowanych Zabuzan).
- 7.7 Ograniczenia podmiotowe, o których mowa w art. 2 pkt 2 w zw. z art. 3 ust. 2 ustawy zabużańskiej pozwalają stwierdzić, że spadkobiercy Zabuzan stanowią grupę dyskryminowaną, muszą bowiem spełnić warunki których inne grupy społeczne spełniać nie muszą. Ograniczenie kręgu uprawnionych do rekompensaty poprzez stawianie przez ustawodawcę warunku posiadania obywatelstwa polskiego przez spadkobierców Zabuzan nie znajduje żadnego oparcia w zasadach wyrażonych w Konstytucji, a podniesionych w niniejszej skardze.
- 7.8 Skoro wskazane przepisy w sposób rażący naruszają Konstytucję RP i konstytucyjne prawa podmiotowe przysługujące skarżącym, wniesienie niniejszej skargi konstytucyjnej jest uzasadnione.

Za Skarżących,
JÓZEF FORYSTEK

adwokat
pełnomocnik
Józef FORYSTEK, adwokat

TOMASZ PIGIEL

Radca Prawny

pełnomocnik
Tomasz PIGIEL, radca prawny

Załączniki:

1. Cztery odpisy skargi;
2. Uwierzytelniony odpis pełnomocnictwa substytucyjnego udzielonego przez skarżącego J
T bratu H T
3. Pełnomocnictwo główne udzielone przez H T adw. J. Forystkowi oraz pełnomocnictwo substytucyjne udzielone przez adw. J. Forystka r.pr. T. Pigiel (*nie podlega opłacie na podstawie art. 2 ust. i pkt. 1) ustawy z dnia 16 listopada 2006 o opłacie skarbowej*);
4. Wyrok NSA w Warszawie z dnia listopada 2014 roku, sygn. akt wraz z postanowieniem prostującym z dnia grudnia 2014 roku (sygn. akt:);
5. wyrok WSA w W z dnia czerwca 2011 roku, sygn. akt: ;
6. decyzja Ministra Skarbu Państwa z dnia września 2010 roku nr ;
7. decyzja Wojewody z dnia lutego 2009 roku nr ;
8. opinia Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka z dnia 18 grudnia 2011 roku.